

Żbikowska, Małgorzata

"Pani de Sévigné. Listy. Wybór", wyboru dokonał Wojciech Karpiński, przeł. Michał Mroziński i Anna Tatarkiewicz, wstępem opatrzył Michał Mroziński, Warszawa 1981 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 74/1, 210-211

1983

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

matycznej. Autor zastanawia się, czy i na ile, służba ta mogła być czynnikiem przeciwdziałającym niebezpieczeństwu. Upadek polskiej służby dyplomatycznej związany z polityką Targowicy i kryzysem finansowym państwa, kończy rozważania Michalskiego a zarazem zamyka cały tom.

Mimo pewnych różnic między poszczególnymi działami, będących wynikiem swobody, jaką mieli autorzy w sposobie przedstawiania zagadnień w ramach okresu chronologicznego, jaki im przypadł, są kwestie i wątki wspólne dla całego dzieła. Są nimi: sytuacja międzynarodowa Rzeczypospolitej w badanej epoce i jej wpływ na politykę zagraniczną, działalność dyplomacji oraz organizacja służby dyplomatycznej.

Każdy autor kończy opracowywaną przez siebie część podsumowaniem, które zawiera zwięzłą charakterystykę okresu, kierunków i uwarunkowań działalności dyplomatycznej oraz jej ocenę. Dzięki temu możemy lepiej zrozumieć specyfikę polityki zagranicznej każdej epoki oraz uchwycić przemiany tej polityki zachodzące w czasie.

Poszczególne części dzieła zamyka, opracowany przez autora wykaz (czasami połączony z krótką charakterystyką) źródeł i literatury.

Indeksy autorów, osób, nazw geograficznych ułatwiają poruszanie się wśród obszernego materiału.

J. Ch.—M.

Pani de Sévigné, *Listy. Wybór*. Wyboru dokonał Wojciech Karpiński, przełożyli Michał Mroziński i Anna Tatariewicz, wstępem opatrzył Michał Mroziński, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981, s. 418.

Markiza Maria de Sévigné dzięki swej twórczości zajmuje po dziś dzień porządne miejsce w literaturze francuskiej. Uprawiała bardzo popularny w XVII w. gatunek — epistolografię. Poza korespondencją nie napisała nic innego. Listy swe pisała ze względów praktycznych, nie były one przeznaczone do publikacji. Stąd więc ich swobodny charakter, pisanych dla jednego czytelnika, bez zwracania uwagi na konwenanse, czystość formy literackiej, stosowanie skrótów, aluzji itp. Sława pisarska Markizy sięga jeszcze XVIII wieku. Izabella Czartoryska w czasie swego pobytu w Anglii w 1790 roku kupiła obok pism Woltera, Rousseau, Locke'a także listy pani de Sévigné, aby wszystkie te historyczne pamiątki umieścić w Puławach. Spuścizna literacka Markizy jest ogromna, lecz bardzo rozproszona. Najpełniejsze jej wydanie przygotowane zostało w latach pięćdziesiątych przez E. Gérard-Gailly i ciągle jest uzupełniane. Na nim właśnie oparli się autorzy polskiego wyboru. Dziwić się należy dlaczego autor owej selekcji W. Karpiński nie wyjaśni czytelnikowi jej podstawowych zasad. Ostatecznie w wyborze znalazło się 146 listów. Pochodzą one z lat 1648—1696, a więc od chwili wejścia pani de Sévigné w „życie światowe”, aż po ostatnie miesiące jej życia. Adresatem tej korespondencji była bliższa i dalsza rodzina, przyjaciele, a przede wszystkim ukończona córka Franciszka Małgorzata hrabina de Grignan. W niniejszym wyborze listy ułożone zostały według chronologii. Opatrzono je starannie opracowanymi przypisami, bardzo pomocnymi w czasie lektury. Dzięki nim liczne aluzje stają się lepiej zrozumiałe. Listy dotyczą bardzo wielu różnych problemów. Są tu plotki towarzyskie, anegdotki, refleksje na temat przeczytanych książek, obejrzanych przedstawień teatralnych, rozważania filozoficzne i praktyczne porady życiowe, wreszcie wiele informacji natury osobistej. Na kartach korespondencji znajdzie także czytelnik informacje polityczne, choć ich genezę jest najczęściej plotka. Wszystko to

zostało napisane wspaniałym stylem od lekko frywolnego w listach do hrabiego de Bussy Rabutin, po zatroskany w okresach choroby córki.

M. Z.

Albert Sorel, *Kwestia wschodnia w XVIII wieku. Pierwszy podział Polski i traktat kainardzyski*, opracował i wstępem poprzedził Janusz Pajewski, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1981, s. 256.

Książka przynosi wznowienie w serii „Klasyki Historiografii” polskiego tłumaczenia klasycznej rozprawy z historii politycznej II połowy XVIII w., dokonanego przez słuchaczy S. Askęnazęgo w Uniwersytecie Lwowskim i wydanego po raz pierwszy w 1903 r. Poza niezależnym, znacznie gorszym tłumaczeniem z 1905 roku, praca nie miała odąd wznowień.

Na szeroko, od odwrócenia przymierzy w 1756 r., zarysowanym tle, autor omawia przebieg i skutki skomplikowanych zabiegów dyplomatycznych związanych z wojną rosyjsko-turecką lat 1769—1774, traktatem w Kuczuk-Kainardzi i pierwszym rozbiorem Rzeczypospolitej. Po raz pierwszy przy tym (r. 1878) wskazał na związek między kwestią wschodnią, tj. problemem podziału spadku po rozkładającym się imperium ottomańskim, a rozbiorem Polski, a także na inicjującą rolę Fryderyka II w tym podziale. Praca oparta została przede wszystkim na korespondencji i aktach dyplomatycznych.

Obecną edycję opatrzył wyczerpującym wstępem J. Pajewski, charakteryzując sylwetkę i dorobek naukowy autora, a także wskazując na związki między problematyką książek Sorela, a głównymi wydarzeniami politycznymi mu współczesnymi. Żałować tylko trzeba, że nie znalazło się we wstępie miejsce dla charakterystyki późniejszych badań nad podjętą przez autora książki tematyką: praca E. I. Drużyniny na taką wzmiankę — jak się zdaje — zasługuje.

Reasumując, książkę należy powitać z zadowoleniem, jako jeden z pierwszych sygnałów świadczących o rozszerzeniu serii o pozycje autorów obcych.

Ł. K.

Krzysztof Bauer, *Wojsko koronne powstania kościuszkowskiego*, Wojskowy Instytut Historyczny, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1981, s. 415.

Książka ta wpasowuje się w lukę w literaturze historycznej istniejącą między pracami dotyczącymi problematyki prawnoustrojowej, politycznej, skarbowej i przemysłowej powstania kościuszkowskiego z jednej strony, a publikacjami analizującymi poszczególne bitwy od strony taktycznej czy operacyjnej, z drugiej. Przedmiotem zainteresowania jej autora jest — najogólniej mówiąc — organizacja, rozwój liczebny, uzbrojenie i wyposażenie armii koronnej w powstaniu 1794 r.

Praca składa się z dwóch części. W pierwszej autor ogólnie omawia potencjał wojenny Korony w chwili wybuchu insurekcji i porównuje go z potencjałami Rosji i Prus, przechodząc wkrótce do przedstawienia struktury organizacyjnej powstańczego wojska koronnego. Scharakteryzowane zostały organy naczelnego dowództwa armii, jej podział na dywizje, etaty poszczególnych typów jednostek wojskowych w tym okresie, a także służby sądownicze, wywiadowcze, łączności, transportu i duszpasterskie oraz obowiązujące regulaminy. Obszernie przedstawił autor